

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Małgorzata Motylow

KRR.410.003.01.2020

Pan
Jan Krzysztof Ardanowski
Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wspólna 30
00-930 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/043 Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jan Krzysztof Ardanowski, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi od dnia 20 czerwca 2018 r.
Zakres przedmiotowy Kontroli	Krzysztof Jurgiel, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi od dnia 16 listopada 2015 r. do dnia 19 czerwca 2018 r. 1. Opracowanie kompleksowej koncepcji zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa. 2. Realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 30 czerwca 2020 r. z uwzględnieniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, mających istotny wpływ na działalność objętą kontrolą, a także zdarzeń występujących do zakończenia czynności kontrolnych.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Kontrolerzy	1. Grzegorz Brzostek, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr KRR/31/2020 z dnia 26 maja 2020 r. 2. Elżbieta Grzeszczyk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KRR/32/2020 z dnia 26 maja 2020 r. (akta kontroli str. 1-4)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania podejmowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz ograniczenia niedoborów wody w rolnictwie w latach 2018–2020 (I półrocze).

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- przygotował i realizował „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, obejmującą m.in. działania dotyczące prowadzenia produkcji rolniczej z poszanowaniem zasad ochrony środowiska oraz dostosowania sektora rolno-spożywczego do zmian klimatu;
- opracował i realizował ujęty w „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” projekt pn. „Woda dla rolnictwa”, którego celem jest poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody;

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

- aktywnie uczestniczył w pracach nad projektami „Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy” przygotowanego przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie oraz „Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” przedstawionymi przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, zgłaszając uwagi dotyczące m.in. gospodarki wodnej na terenach rolniczych;
- podejmował działania prowadzące do zmian przepisów prawa w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi, w tym w obszarze umożliwiającym zwiększenie retencjonowania wody i zatrzymywania jej odpływu na terenach rolniczych;
- uczestniczył w pracach związanych z opracowaniem projektu ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy przygotowanego przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej;
- podejmował działania mające na celu opracowanie zintegrowanego systemu monitoringu suszy, m.in. opracował i wdrożył za pośrednictwem Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy system monitoringu suszy rolniczej w Polsce zawierający dane meteorologiczne potrzebne do obliczenia klimatycznego bilansu wodnego i oceny suszy dla poszczególnych grup i gatunków roślin uprawnych;
- zainicjował w jednostkach organizacyjnych podległych i nadzorowanych realizację programów wieloletnich obejmujących zagadnienia gospodarki wodnej w rolnictwie, nadzorował opracowanie projektów badawczych obejmujących zagadnienia suszy oraz corocznie wskazywał priorytetowe kierunki działalności doradczej;
- podjął działania informacyjne i edukacyjne w zakresie oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych przez wydawanie broszury informacyjnej upowszechnianej wśród rolników za pośrednictwem jednostek doradztwa rolniczego, publikując na stronach internetowych wezwanie do oszczędzania wody.

Zapewnione zostały środki finansowe z budżetu krajowego oraz z budżetu środków europejskich w ramach wspólnej polityki rolnej na wydatki związane z realizacją zadań mających na celu ograniczenie niedoborów wody w rolnictwie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Opracowanie kompleksowej koncepcji zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa

Opis stanu faktycznego

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej⁴, dział rozwój wsi obejmuje sprawy melioracji w zakresie spraw nieobjętych działem gospodarka wodna, zaopatrzenia wsi i rolnictwa w wodę oraz oczyszczania ścieków i gospodarki odpadami. Ponadto w ustawie z dnia

³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2020 poz. 1220.

20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁵ (dalej: prawo wodne) określono, że Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, w uzgodnieniu m.in. z Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dalej: Minister RiRW), przygotowują projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy (art. 185 ust. 1).

Do dnia 16 marca 2020 r.⁶ realizacja zadań dotyczących melioracji i inżynierii wodnej należała do Departamentu Gospodarki Ziemią w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dalej: MRiRW), a w jego strukturze – do Wydziału Melioracji i Energii Odnawialnych.

Od dnia 17 marca 2020 r.⁷ realizacja zadań Ministra RiRW dotyczących zagadnień gospodarowania zasobami wodnymi należała do Departamentu Klimatu i Środowiska⁸ (dalej: DKŚ), a w jego strukturze do Wydziału Gospodarki Wodnej i Klimatu, w zakresie m.in. prowadzenia spraw związanych z gospodarowaniem zasobami wodnymi i ochroną wód na obszarach wiejskich, w szczególności:

- koordynacja i udział we wdrażaniu spraw związanych z zarządzaniem i gospodarowaniem wodą dla rolnictwa, w tym dotyczących: poprawy zarządzania wodą i optymalizacji jej wykorzystania, nawodnień, w tym ponownego wykorzystania odzyskanej wody dla potrzeb nawodnień, zapobiegania suszy i jej monitoringu, rozwoju małej retencji wodnej, melioracji pełniących funkcje nawadniająco-odwadniające, działalności spółek wodnych i ich związków realizujących zadania z zakresu utrzymywania urządzeń melioracji wodnych;
- prowadzenie we współpracy z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie (dalej: PGW Wody Polskie) oraz z Ministerstwem Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej (dalej: MG MiŻŚ) przygotowania, uzgadniania i wdrażania projektu planu przeciwdziałania skutkom suszy.

(akta kontroli str. 5-244)

Minister RiRW w celu zapewnienia wody na potrzeby rolnictwa m.in.:

- określił w „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” cele i kierunki rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa uwzględniające zagadnienia dotyczące gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi,
- przygotował i realizował projekt „Woda dla rolnictwa” stanowiący część „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”,
- brał udział w pracach na projektem „Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy” (dalej: PPSS) oraz nad założeniami „Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030”,
- zgłaszał propozycje zmian prawa wodnego, ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁹ (dalej: prawo budowlane) oraz zmian PROW 2014–2020, w zakresie umożliwiającym zwiększenie retencjonowania wody i zatrzymania jej odpływu na terenach rolniczych, a także brał udział w pracach nad projektem ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm.

⁶ Zgodnie z regulaminami organizacyjnymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia: 1 sierpnia 2019 r., 30 maja 2018 r. ze zm. i 16 listopada 2016 r. ze zm. oraz zgodnie z wewnętrznymi regulaminami organizacyjnymi Departamentu Gospodarki Ziemią z dnia: 21 października 2019 r., 25 kwietnia 2018 r. i 27 marca 2017 r.

⁷ Wejście w życie zarządzenia Nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2020 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. Urz. MRiRW poz. 9).

⁸ Zgodnie z wewnętrznym regulaminem organizacyjnym Departamentu Klimatu i Środowiska z dnia 17 marca 2020 r.

⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1333.

Dokumentem określającym podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w perspektywie do 2030 r. była opracowana w MRiRW – w uzgodnieniu z MG MiŻŚ – „Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 15 października 2019 r.¹⁰ W Strategii zagadnienia dotyczące gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi były określone przez następujące działania:

- 1.4.2. „gospodarka wodna w rolnictwie, w tym melioracje, powiększenie retencji wodnej”,
- 2.4.17. „programy racjonalnego korzystania z zasobów wodnych na potrzeby rolnictwa i rybactwa, zachowanie właściwych stosunków wodnych oraz zwiększanie retencji wodnej, w tym glebowej”,
- 2.4.22. „upowszechnianie wiedzy na temat metod ochrony środowiska w rolnictwie i na obszarach wiejskich i rybackich, np. przez doskonalenie i rozwijanie systemu doradztwa i promocję dobrych praktyk rolniczych”,
- 2.5.9. „opracowanie i wdrożenie kompleksowych działań w zakresie zapobiegania skutkom utrzymywania się długotrwałych wysokich temperatur lub małej ilości opadów i w ich następstwie susz rolniczych”.

W odniesieniu do działania 1.4.2. – w ramach prac nad „Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – MRiRW zgłosiło projekt „Woda dla rolnictwa”. Projekt ten został uwzględniony w Strategii przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r.¹¹ Celem projektu była poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody, w tym przede wszystkim wsparcie gospodarstw rodzinnych w budowie, odbudowie i prawidłowym wykorzystaniu urządzeń melioracyjnych dla poprawienia warunków produkcji, powiększenia retencji wodnej oraz osiągnięcia efektów środowiskowych. W ramach realizacji projektu „Woda dla rolnictwa” m.in. zapewniono w ustawach budżetowych na lata 2018–2020 i w PROW 2014–2020 środki finansowe dla spółek wodnych na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych oraz dla producentów rolnych na inwestycje w zakresie nawadniania w gospodarstwach; podjęto też działania w celu uwzględnienia inwestycji melioracyjnych w przyszłej perspektywie finansowej 2021–2027.

W odniesieniu do działania 2.4.17. realizowano przede wszystkim instrument „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objęty PROW 2014–2020, typ operacji „Gospodarka wodno–ściekowa”.¹²

¹⁰ Uchwała Nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” (M.P. poz. 1150). Z dniem 6 grudnia 2019 r. utraciła moc uchwała Nr 163 Rady Ministrów w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” na lata 2012–2020 (M.P. poz. 839), w której zagadnienia dotyczące gospodarki wodnej w rolnictwie były realizowane m.in. w ramach następujących kierunków interwencji: „rozwój infrastruktury wodno–melioracyjnej i innej łagodzącej zagrożenia naturalne” oraz „racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych na potrzeby rolnictwa i rybactwa oraz zwiększenie retencji wodnej”. Z realizacji tej Strategii powstały trzy sprawozdania: za lata 2012–2013, za 2014 r. oraz za lata 2015–2016. Ponadto bieżące wartości poziomu realizacji poszczególnych celów Strategii prezentowane są przez Główny Urząd Statystyczny w systemie STRATEG utworzonym na potrzeby programowania i monitorowania polityki rozwoju.

¹¹ Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260).

¹² Pomoc w ramach tego instrumentu wsparcia przyznawano na operacje w zakresie budowy, przebudowy lub wyposażenia obiektów budowlanych służących do zaopatrzenia w wodę lub odprowadzenia i oczyszczenia ścieków oraz na zakup i montaż urządzeń oraz instalacji kanalizacyjnych lub wodociągowych. Na realizację operacji typu „Gospodarka wodno–ściekowa” przewidziano ponad 1,9 mld zł ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Do czasu kontroli złożonych zostało 2865 wniosków o przyznanie pomocy, zawarto 930 umów na kwotę około 1,5 mld zł ze środków EFRROW oraz zrealizowano płatności na kwotę 763 mln zł ze środków tego funduszu.

W odniesieniu do działania 2.4.22. wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego podległe Ministrowi RiRW prowadziły działalność szkoleniową, doradczą i informacyjną wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, w tym m.in. w zakresie zasad zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej¹³, o którym mowa w art. 103 ust. 1 prawa wodnego oraz w zakresie metod produkcji rolniczej i stylu życia przyjaznych dla środowiska.

W odniesieniu do działania 2.5.9. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy (dalej: IUNG – PIB) nadzorowany przez Ministra RiRW opracował i uruchomił na obszarze kraju system monitoringu suszy rolniczej, który gromadzi m.in. dane meteorologiczne niezbędne do obliczania klimatycznego bilansu wodnego. Wskaźniki bilansu wodnego – na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich¹⁴ (dalej: ustawa o ubezpieczeniach) – były ogłaszane przez Ministra RiRW, w drodze obwieszczenia, dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych oraz gleb w podziale na poszczególne województwa.

(akta kontroli str. 246-336, 474-478, 626-629)

Zgodnie z art. 185 prawa wodnego, projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy przygotowują Wody Polskie w uzgodnieniu m.in. z ministrem właściwym do spraw rolnictwa. Do projektu PPSS, MRiRW zgłosiło uwagi dotyczące:

- katalogu działań niezbędnych w przeciwdziałaniu skutkom suszy;
- analizy możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycji budowy lub przebudowy urządzeń wodnych oraz niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji.

W dniu 6 marca 2020 r. na spotkaniu zorganizowanym przez MG MiŻŚ omówiono i wyjaśniono uwagi zgłoszone podczas konsultacji publicznych. Uwagi Ministra RiRW zostały częściowo uwzględnione.

W projekcie PPSS zostały uwzględnione działania dotyczące budowy i przebudowy urządzeń wodnych służących przeciwdziałaniu suszy, w tym:

- budowa ujęć wód podziemnych na cele nawodnień rolniczych,
- budowa oraz przebudowa urządzeń melioracyjnych z funkcji odwadniających na nawadniająco–odwadniające,
- realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych przez zwiększenie sztucznej retencji,
- zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych,
- podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy.

Według stanu na dzień zakończenia kontroli, tj. 17 lipca 2020 r., prace nad projektem PPSS nie były zakończone.¹⁵

Ponadto MRiRW zgłosiło uwagi do założeń „Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030”¹⁶ przekazanych przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, które dotyczyły:

- skreślenia zapisów ograniczających niektóre działania tylko do obszarów zurbanizowanych,

¹³ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/zbior-zalecen-dobrej-praktyki-rolniczej-do-dobrowolnego-stosowania>.

¹⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 477.

¹⁵ Projekt PPSS był po konsultacjach publicznych oraz konsultacjach prognoz oddziaływania na środowisko. Planowany termin przyjęcia PPSS – IV kwartał 2020 r.

¹⁶ Projekt był procedowany pod tytułem „Założenia do Programu Rozwoju Retencji na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030”.

- uwzględnienia inwestycji polegających na budowie nowych systemów melioracyjnych o funkcji nawadniającej i nawadniająco-odwadniającej.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z dnia 27 czerwca 2019 r. wskazało również na konieczność uwzględnienia przez MGMIŻŚ w nowej perspektywie finansowej środków na inwestycje poprawiające gospodarkę wodną na gruntach rolnych w ramach polityki spójności oraz na potrzebę ujęcia takich inwestycji przez PGW Wody Polskie w aktualizacji planów gospodarowania wodami. Założenia do „Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” zostały przyjęte przez Radę Ministrów w dniu 10 września 2019 r.¹⁷

(akta kontroli str.246-336)

W ramach prac nad dokumentami planistycznymi dotyczącymi gospodarowania wodami, w tym uwzględniającymi działania mające na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie, MRiRW nie zlecało ekspertyz, analiz i badań, a korzystało w tym zakresie z wiedzy i wyników badań realizowanych przez nadzorowane instytuty badawcze.

(akta kontroli str. 255)

W okresie objętym kontrolą MRiRW przedstawiło propozycje zmian przepisów prawa dotyczących przeciwdziałania niedoborom wody. W 2018 r. – podczas uzgodnień międzyresortowych dotyczących nowelizacji prawa wodnego przygotowanej przez MGMIŻŚ – zgłoszono propozycję zmiany art. 394 ust. 1 pkt 9, przez objęcie zgłoszeniem wodnoprawnym wykonywania stawów o powierzchni do 1000 m² i głębokości do 2 m.¹⁸ W projekcie nowelizacji ww. ustawy MRiRW zaproponowało też zmianę art. 34 pkt 12 i 13 w celu umożliwienia rolnikom korzystanie z wód w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m³ na dobę na potrzeby gospodarstwa domowego i gospodarstwa rolnego w ramach zwykłego korzystania z wód. Powyższe zmiany zostały wprowadzone ustawą z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw¹⁹.

W 2019 r. zgłoszono propozycję zmiany art. 29 prawa budowlanego, aby budowa stawów i zbiorników wodnych o powierzchni nieprzekraczającej 1000 m² i głębokości nieprzekraczającej 3 m nie była objęta decyzją o pozwoleniu na budowę ani zgłoszeniem budowy. Powyższa zmiana została wprowadzona ustawą z dnia 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz niektórych innych ustaw.²⁰

W 2019 r. MRiRW dokonało zmiany w PROW 2014–2020 polegającej m.in. na wprowadzeniu w ramach instrumentu wsparcia „Modernizacja gospodarstw rolnych” obszaru dotyczącego operacji związanych z nawadnianiem w gospodarstwie rolnym. Zmiana w Programie została zaakceptowana decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej C(2019) 2845 z dnia 9 kwietnia 2019 r.²¹ Warunki przyznawania pomocy na inwestycje związane z nawadnianiem w gospodarstwie określono w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 sierpnia 2019 r.

¹⁷ Uchwała Nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” (M.P. poz. 941).

¹⁸ Podczas prac nad projektem w Komisji Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej Sejmu RP (posiedzenie w dniu 11 września 2019 r.) głębokość stawów wykonywanych na podstawie zgłoszenia wodnoprawnego została zwiększona do 3 m.

¹⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2170.

²⁰ Dz. U. poz. 471, ze zm. Wejście w życie w dniu 19 września 2020 r.

²¹ Komunikat Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 maja 2019 r. o zatwierdzeniu przez Komisję Europejską zmian Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (M.P. poz. 434).

zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego PROW 2014–2020²². Operacje realizowane w ramach tego instrumentu wsparcia polegają na wykonaniu nowego nawodnienia, modernizacji istniejącej instalacji nawadniającej lub modernizacji instalacji nawadniającej wraz z powiększeniem powierzchni nawadnianej połączone z modernizacją zaopatrzenia tej instalacji w wodę. Na operacje w ww. zakresie w PROW 2014–2020 przeznaczone zostały środki finansowe w kwocie 100 mln euro. Według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r. złożonych zostało 1125 wniosków o przyznanie pomocy w kwocie 89 339,4 tys. zł oraz zawarto 29 umów o dofinansowanie w kwocie 1710,2 tys. zł, płatności z tego tytułu jeszcze nie zrealizowano.²³

Ponadto w PROW 2014–2020 uwzględnione zostały inne działania, które przyczyniać się mają do realizacji priorytetu unijnego w zakresie rozwoju obszarów wiejskich dotyczącego poprawy gospodarki wodnej²⁴, o którym w art. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005²⁵, tj.:

- „Działanie rolno–środowiskowo–klimatyczne”, mające na celu ochronę różnorodności biologicznej; w ramach działania premiowane jest ekstensywne użytkowanie, utrzymywanie oczek wodnych, miedz oraz zadrzewień śródpolnych;
- „Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami”;
- „Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych”;
- „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”, wspierające m.in. szkolenia dla rolników w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w warunkach produkcji rolnej oraz obowiązków rolników wynikających z prawa wodnego.

(akta kontroli str. 339-355, 364-365, 456-470)

W 2019 r. w MRiRW pozytywnie zaopiniowano propozycję Krajowej Rady Izb Rolniczych dotyczącą zmiany przepisów prawa budowlanego i prawa wodnego w zakresie wykonywania zbiorników retencyjnych o powierzchni 1 ha, która to zmiana – według MRiRW – może spowodować podejmowanie działań związanych z retencjonowaniem wód przez właścicieli gruntów, a w efekcie przyczynić się do minimalizowania skutków suszy i powodzi. Wniosek Krajowej Rady Izb Rolniczych przekazano do Ministra Inwestycji i Rozwoju oraz do Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej o uwzględnienie w pracach nad nowelizacją przepisów prawa budowlanego i prawa wodnego.

(akta kontroli str. 343)

²² Dz. U. poz. 1584.

²³ Dane z kontroli P/20/043 „Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie” w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

²⁴ Priorytet 4 „Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem”, cel szczegółowy b) „Poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów”.

²⁵ Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., s. 487, ze zm.

W ramach współpracy z MGMIŻŚ dotyczącej opracowania projektu ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy (tzw. „specustawy suszowej”) w 2020 r. MRiRW przedstawiło propozycje w zakresie m.in. uproszczenia przepisów odnoszących się do gospodarowania zasobami wodnymi, w tym w obszarze umożliwiającym zwiększenie retencjonowania wody i zatrzymania jej odpływu na obszarach rolnych. Propozycje te dotyczyły:

- doprecyzowania zasad zwykłego korzystania z wód powierzchniowych znajdujących się na gruntach właściciela; właściciele, którzy posiadają na terenach swoich gruntów rolnych stawy lub rowy zasilane wodami opadowymi i roztopowymi będą mogli korzystać z tej wody do celów prowadzenia działalności rolniczej w ramach zwykłego korzystania z wód, bez zbędnych ograniczeń;
- wprowadzenia przy wykonaniu małych stawów oraz urządzeń do zatrzymania wody uproszczeń procedur administracyjnych związanych z wykonaniem stawów o powierzchni do 5000 m² przez zniesienie obowiązku uzyskania pozwolenia wodnoprawnego i objęcie zgłoszeniem wodnoprawnym;
- ograniczenia procedur administracyjnych w zakresie przebudowy urządzeń melioracyjnych (umożliwiające zatrzymywanie wody w gruncie) z zachowaniem nadzoru PGW Wody Polskie nad gospodarowaniem wodą;
- przeniesienia do gmin kompetencji starostw w zakresie nadzoru nad spółkami wodnymi (wzmocnienia nadzoru nad działaniem tych podmiotów w zakresie realizacji ustawowych zadań dotyczących właściwego utrzymania urządzeń melioracji wodnych);
- wprowadzenia przepisu przejściowego w celu ograniczenia nielegalnie wykonanych urządzeń wodnych do poboru wody poprzez zrównanie wysokości opłaty legalizacyjnej z opłatą za wydanie pozwolenia wodnoprawnego.

Do dnia zakończenia kontroli, tj. 17 lipca 2020 r., trwały prace na projektem ww. ustawy.

(akta kontroli str. 485-530)

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi uczestniczyło w pracach nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody²⁶, który został przekazany Polsce w dniu 29 maja 2018 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przekazało do MGMIŻŚ uwagi dotyczące określenia minimalnych wymogów przed wykorzystaniem odzyskanej wody z oczyszczania ścieków komunalnych do nawadniania w rolnictwie. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody²⁷ weszło w życie w dniu 25 czerwca 2020 r. Zastępca dyrektora DKŚ w MRiRW wyjaśnił, że ze względu na krótki czas, jaki upłynął od momentu wejścia w życie tego rozporządzenia, MRiRW nie podjęło jeszcze działań w zakresie ustalenia z MGMIŻŚ sposobu wdrożenia przepisów tego rozporządzenia.

(akta kontroli str. 486, 531-545, 548-549)

²⁶ Możliwość ponownego wykorzystania wody została określona i poparta przepisami ramowej dyrektywy wodnej 2000/60/WE oraz dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EEW, przy czym w dokumentach tych nie określono warunków tego wykorzystania.

²⁷ Dz. Urz. UE L 177 z 05.06.2020 r., s. 32.

Minister RiRW w celu zapewnienia środków na realizację zadań związanych z zapobieganiem niedoborom wody w rolnictwie:

- podjął działania na rzecz zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020²⁸ umożliwiające finansowanie urządzeń melioracyjnych,
- zapewnił dofinansowanie działalności bieżącej spółek wodnych w zakresie zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych,
- uwzględnił w pracach nad krajowym planem strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021–2027 zagadnienia gospodarki wodnej w rolnictwie.

W 2017 r. Minister RiRW podjął działania na rzecz zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 zatwierdzonej przez Komisję Europejską w dniu 23 maja 2014 r. na podstawie decyzji C(2014) 3517²⁹. Zgodnie z tym dokumentem, środki finansowe w ramach polityki spójności przewidziano na sprawy wodne, ale z wyłączeniem melioracji. Spowodowane to było niewdrożeniem Dyrektywy nr 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej³⁰ (dalej: dyrektywa wodna) do krajowych przepisów prawa. W 2017 r. zgłoszone przez Ministra RiRW propozycje zmian miały umożliwić realizację ze środków polityki spójności przedsięwzięć dotyczących retencji i melioracji na obszarach wiejskich, zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2018 r.³¹ i wdrożyła dyrektywę wodną. W dniu 27 lipca 2017 r. w wyniku negocjacji z Komisją Europejską, dokonano zmiany Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 przez skreślenie zakazu finansowania melioracji ze środków polityki spójności. Komisja Europejska zatwierdziła zmianę Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020 w dniu 23 października 2017 r. na podstawie decyzji C(2017) 6994³². Ponadto w wyniku wprowadzenia zmian w Umowie Partnerstwa na lata 2014–2020, Minister RiRW zwrócił się do Ministra Rozwoju i Finansów oraz do Ministra Inwestycji i Rozwoju³³ o podjęcie działań w celu zmiany Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014–2020, a także do Instytucji Zarządzających regionalnymi programami operacyjnymi w zakresie umożliwiającym realizację przedsięwzięć melioracyjnych na obszarach wiejskich. Jak poinformowano Ministra RiRW³⁴, ze względu na zaawansowany stopień realizacji ww. programów i przeznaczenie środków finansowych na inne cele realizowane w ramach tych programów, nie było możliwości wsparcia ze środków polityki spójności działań związanych z rozwojem retencji na terenach rolnych w ramach perspektywy finansowej 2014–2020.

(akta kontroli str. 357-394, 486, 531-545, 548-549, 560, 572-622)

²⁸ „Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 – umowa partnerstwa”. Dokument określający strategię interwencji funduszy europejskich w ramach polityki spójności, wspólnej polityki rolnej oraz wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014–2020.

²⁹ Komunikat Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 1 sierpnia 2014 r. o podjęciu przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej Umowę Partnerstwa na lata 2014–2020 (M.P. poz. 673).

³⁰ Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000 r., str. 1, ze zm.

³¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 310, ze zm.

³² Komunikat Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie podjęcia przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej zmianę Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020. (M.P. poz. 1209).

³³ Pismo nr GZ.me.660.30.2017 z dnia 28 listopada 2017 r. i 24 stycznia 2018 r. oraz pismo nr GZ.me.660.20.218 z dnia 26 września 2018 r.

³⁴ Pismo nr DSR-VIII.760.4.217.KW Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 20 grudnia 2017 r. i Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 7 marca 2018 r. oraz pismo nr DFE-II.792.112.2018.SK Ministra Środowiska z dnia 22 października 2018 r.

Na dofinansowanie działalności bieżącej spółek wodnych w zakresie zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych corocznie udzielane były dotacje podmiotowe z budżetu państwa. Środki te planowane były w budżetach wojewodów i wyniosły: 4381 tys. zł w 2018 r., 4756 tys. zł w 2019 r. oraz 4775 tys. zł w 2020 r. Ponadto na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych przeznaczane były środki finansowe dla spółek wodnych z rezerwy celowej budżetu państwa, które przyznawane były przez wojewodów jako dotacje podmiotowe, w wysokości 40 000 tys. zł rocznie.

W 2018 r. dotacje ogółem przyznane zostały 1126 spółkom wodnym w kwocie 44 381 tys. zł³⁵ na objęcie utrzymaniem 10 530 km rowów oraz wykonanie napraw sieci drenarskiej na kwotę 6600 tys. zł, w 2019 r. dotacje przyznano 1112 spółkom wodnym w kwocie 44 596 tys. zł³⁶ na objęcie utrzymaniem 9370 km rowów oraz wykonanie napraw sieci drenarskiej na kwotę 5100 tys. zł.

W badanym okresie, spółki wodne i ich związki mogły również korzystać ze wsparcia finansowego w ramach PROW 2014–2020 na zakup sprzętu do wykonywania prac związanych z utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych. Celem ww. wsparcia jest poprawa stanu technicznego urządzeń melioracji wodnych i ich funkcjonowania. Na realizację przedsięwzięć w ramach instrumentu „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” zaplanowane zostały środki w wysokości 200 mln zł. Według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r. wypłacono środki w łącznej kwocie 22 418,6 tys. zł.³⁷

(akta kontroli str. 397-425)

W projekcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (dalej: WPR) określono dziewięć celów szczegółowych WPR, spośród których trzy dotyczą kwestii środowiskowo-klimatycznych:

- cel 4 – "przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii",
- cel 5 – "wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze",
- cel. 6 – "przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu".

W oparciu o projekt tego rozporządzenia – we współpracy z instytutami i jednostkami naukowo-badawczymi nadzorowanymi przez Ministra RiRW³⁸ – w 2019 r. MRiRW rozpoczęło prace nad krajowym planem strategicznym WPR na lata 2021–2027. Dla celów środowiskowo-klimatycznych wskazano na potrzeby dotyczące poprawy gospodarki wodą przez:

- zwiększenie retencji wodnej,
- poprawę gospodarowania zasobami wody gospodarstwie domowym i rolnym, w tym ograniczenie jej zużycia,
- podnoszenie wiedzy w zakresie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do tych zmian.

³⁵ Z kwoty tej nie wykorzystano 219 tys. zł.

³⁶ Z kwoty tej nie wykorzystano 48 tys. zł.

³⁷ Dane z kontroli P/20/043 „Przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie” w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

³⁸ M.in. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, Instytut Ogrodnictwa, Instytut Technologiczno-Przyrodniczy, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

Do dnia zakończenia kontroli, tj. 17 lipca 2020 r., w MRiRW trwały prace w zakresie opracowania instrumentów wsparcia umożliwiających realizację ww. potrzeb.

(akta kontroli str. 364-365, 456-470)

Najwyższa Izba Kontroli widzi potrzebę zintensyfikowania działań w celu opracowania krajowego planu strategicznego WPR na lata 2021-2027 wobec zbliżającej się nowej perspektywy finansowej.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

**OCENA
CZĄSTKOWA**

Minister RiRW podejmował działania na rzecz ograniczenia niedoborów wody w rolnictwie. Uczestniczył w pracach nad projektami dokumentów strategicznych dotyczących przeciwdziałania niedoborowi wody i skutkom suszy przygotowanymi przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz przez PGW Wody Polskie, zgłaszając uwagi dotyczące gospodarki wodnej na obszarach rolniczych.

Przygotował i realizował „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, obejmującą m.in. działania dotyczące prowadzenia produkcji rolniczej z poszanowaniem zasad ochrony środowiska oraz dostosowania sektora rolno-spożywczego do zmian klimatu. Opracował i realizował ujęty w „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” projekt pn. „Woda dla rolnictwa”, którego celem jest poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody. Aktywnie uczestniczył w pracach nad projektami: „Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy” przygotowanego przez PGW Wody Polskie oraz „Założeń do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030” przedstawionym przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, zgłaszając uwagi dotyczące m.in. gospodarki wodnej na terenach rolniczych.

Minister RiRW podejmował działania w celu zmiany przepisów prawa w zakresie gospodarowania zasobami wodnymi, w tym prawa wodnego i prawa budowlanego w obszarze umożliwiającym zwiększenie retencjonowania wody i zatrzymywania jej odpływu na terenach rolniczych, a także zmian PROW 2014–2020. Współpracował z organami administracji publicznej przy opracowaniu nowych uregulowań prawnych dotyczących przeciwdziałania niedoborom wody, w tym przy opracowaniu projektu ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy przygotowanego przez Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej. Na realizację zadań mających na celu ograniczenie niedoborów wody w rolnictwie zapewnione zostały środki finansowe z budżetu krajowego oraz z budżetu środków europejskich w ramach wspólnej polityki rolnej. Minister RiRW podjął także działania na rzecz uwzględnienia finansowania inwestycji melioracyjnych w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2021–2027.

2. Realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie

Opis stanu
faktycznego

W dniu 27 września 2018 r. w MGMIŻŚ odbyło się spotkanie zespołu roboczego (z udziałem przedstawicieli MGMIŻŚ, MRiRW, Ministerstwa Cyfryzacji oraz PGW Wody Polskie) do spraw opracowania projektu rozporządzenia określającego sposób: prowadzenia ewidencji melioracji wodnych; zbierania, aktualizowania oraz udostępniania danych z ewidencji melioracji wodnych; ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ (dalej: rozporządzenie melioracyjne). Zgodnie z przyjętym harmonogramem, prace zespołu roboczego planowano zakończyć w maju 2019 r. Termin wydania rozporządzenia melioracyjnego upłynął 30 czerwca 2019 r. stosownie do art. 566 ust. 1 prawa wodnego.

W dniu 21 lutego 2019 r. MGMIŻŚ przekazało do MRiRW dokumenty, w celu wykorzystania przy udzieleniu zamówienia publicznego na opracowanie „Koncepcji prowadzenia w systemie teleinformacyjnym bazy danych ewidencji melioracji wodnych”. Postępowanie zakończyło się udzieleniem zamówienia publicznego w trybie zapytania o cenę – umowę o dzieło zawarto w dniu 24 września 2019 r. (z terminem realizacji listopad 2019 r.), na kwotę 39,2 tys. zł. Pismem z dnia 9 grudnia 2019 r.³⁹ Departament Gospodarki Ziemią w MRiRW przekazał do MGMIŻŚ zaktualizowane opracowanie „Koncepcja prowadzenia w systemie teleinformacyjnym bazy danych ewidencji melioracji wodnych” konieczne do opracowania projektu rozporządzenia melioracyjnego. Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej oraz Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 5 czerwca 2020 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów i ustalania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ weszło w życie w dniu 2 lipca 2020 r.⁴⁰ W okresie od dnia 1 lipca 2019 r. do dnia 1 lipca 2020 r. nie było regulacji prawnej w przedmiocie objętym rozporządzeniem melioracyjnym. Rozporządzenie melioracyjne było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów⁴¹ oraz rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 listopada 2006 r. w sprawie sposobu ustalania obszaru, na który wywierają korzystny wpływ urządzenia melioracji wodnych szczegółowych,⁴² które na podstawie art. 566 ust. 1 prawa wodnego utraciły moc z dniem 1 lipca 2019 r. W sprawie przyczyn niewydania rozporządzenia melioracyjnego do 30 czerwca 2019 r. zastępca dyrektora DKŚ w MRiRW wyjaśnił, że „(...) opracowanie projektu rozporządzenia było czynnością wymagającą większego i bardziej czasochłonnego nakładu prac niż założono w harmonogramie (...). Harmonogram zakładał również szybszą realizację poszczególnych etapów procedowania projektu niż nastąpiło to w rzeczywistości”. Odnośnie do skutków braku przez prawie rok rozporządzenia, zastępca dyrektora DKŚ wyjaśnił, że „(...) w zakresie zadań należących do MRiRW (...) nie stwierdza się, aby opóźnienie wydania rozporządzenia wpłynęło na brak możliwości ich realizacji, z uwagi na fakt, że wykorzystywanie danych znajdujących się w ewidencji

³⁹ Nr GZ. Me. 6703.23.2019.

⁴⁰ Dz. U. poz. 1165.

⁴¹ Dz. U. z 2014 r. poz. 1403.

⁴² Dz. U. Nr 226, poz. 1652.

melioracyjnej ma charakter pomocniczy i informacyjny, a nie obligatoryjny do realizacji tych zadań.”

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia melioracyjnego (projekt z dnia 19 lutego 2020 r.) podano, że „(...) brak regulacji w przedmiotowym zakresie utrudnia prowadzenie ewidencji melioracji wodnych oraz wydawanie decyzji administracyjnych z nim związanych. Zakres rozporządzenia ma wpływ również na prowadzenie inwestycji w zakresie melioracji, gdyż na etapie prac planistycznych nie ma podstawy prawnej dla określania obszaru, na który urządzenia melioracji wodnych wywierają korzystny wpływ. (...) Dane ewidencyjne są również niezbędne w wydawaniu decyzji nakazujących utrzymanie urządzeń melioracji wodnych, co istotne jest dla prawidłowego prowadzenia gospodarki wodnej na obszarach wiejskich, co ogranicza zalewanie i podtapianie gruntów rolnych po intensywnych opadach lub roztopach (...)”.

(akta kontroli str. 739-755, 762-764, 809-811, 815-817, 826-827)

W jednostkach organizacyjnych nadzorowanych i podległych Minister RiRW inicjował programy wieloletnie i programy badawcze uwzględniające zagadnienia gospodarowania wodą w rolnictwie. W programie wieloletnim „Przedsięwzięcia technologiczno-przyrodnicze na rzecz innowacyjnej, efektywnej i niskoemisyjnej gospodarki na obszarach wiejskich” uchwalonym przez Radę Ministrów w dniu 12 grudnia 2016 r.,⁴³ realizowanym przez IT-P w Falentach w obszarze gospodarki wodnej na obszarach wiejskich wyznaczono:

- Zadanie 4. Utworzenie i prowadzenie bazy obiektów małej retencji oraz prowadzenie Centralnej Bazy Danych Melioracyjnych,
- Zadanie 5. Informacyjne wspomaganie przygotowania, realizacji i odbioru robót w zakresie utrzymywania urządzeń melioracji wodnych.

W ramach Zadania 4. wykonano oprogramowanie oraz prowadzono zintegrowaną bazę danych obiektów małej retencji wraz z modulem generowania raportów i obliczeń statystycznych (baza zostanie wykorzystana do uzyskania informacji na temat liczby oraz rodzaju obiektów małej retencji w Polsce, w tym automatycznego generowania zestawień i analiz statystycznych); wykonano prace badawcze dotyczące tempa zamulania wybranych zbiorników wodnych wraz z oszacowaniem ich aktualnej pojemności (prace mają na celu pozyskanie wiedzy o mechanizmach i tempie utraty pojemności małych zbiorników wodnych).

W ramach Zadania 5. prowadzony był monitoring procesów samoistnej renaturyzacji dziesięciu cieków (pięć rzek nizinnych i pięć rzek wyżynnych) po wykonaniu prac utrzymaniowych; opracowano wytyczne dotyczące przygotowania i realizacji robót z zakresu utrzymania rowów melioracyjnych, kanałów oraz cieków rolniczych (wytyczne określają procedury związane z przygotowaniem i prowadzeniem robót, oceny stanu technicznego, uwarunkowań przyrodniczych, wymagań rolniczych prowadzenia konserwacji urządzeń, organizacji i technologii robót).

Na realizację Programu w latach 2016–2020 w zakresie Zadania 4 i Zadania 5 wydatkowano łącznie 1252 tys. zł.

(akta kontroli str. 876-879, 889-936)

⁴³ Uchwała nr 154/2016 Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 2016 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Przedsięwzięcia technologiczno-przyrodnicze na rzecz innowacyjnej, efektywnej i niskoemisyjnej gospodarki na obszarach wiejskich”, zmieniona uchwałą nr 127/2019 Rady Ministrów z dnia 28 października 2019 r.

W programie wieloletnim „Wspieranie działań w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce oraz kształtowania jakości surowców roślinnych na lata 2016–2020” uchwalonym przez Radę Ministrów w dniu 15 grudnia 2015 r.⁴⁴ w obszarze gospodarki wodnej na obszarach wiejskich wyznaczono zadanie 1.6 „Ocena wpływu rolnictwa na jakość wód oraz wspieranie działań mających na celu ochronę zasobów wodnych w Polsce”. W ramach tego zadania:

- wykonano analizę zawartości fosforanów w płytkich wodach gruntowych monitorowanych przez Krajową Stację Chemiczno–Rolniczą oraz w wodach powierzchniowych monitorowanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska;
- prowadzono działania promocyjno–informacyjne dotyczące programu azotanowego (warsztaty, wykłady, referaty);
- przygotowano materiał do diagnozy i prognozowania sytuacji w rolnictwie w zakresie oddziaływania gospodarki nawozowej na jakość wód.

Na realizację Programu w latach 2018–2020 w zakresie zadania 1.6 wydatkowano łącznie 1685 tys. zł.

(akta kontroli str. 876-879, 888)

Ponadto przed okresem objętym kontrolą, w latach 2011–2015 w IT–P w Falentach na podstawie uchwały nr 202/2011 Rady Ministrów z dnia 14 października 2011 r. w ramach programu wieloletniego „Standaryzacja i monitoring przedsięwzięć środowiskowych, techniki rolniczej i rozwiązań infrastrukturalnych na rzecz bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich” prowadzono monitoring suszy na użytkach zielonych. W ramach systemu funkcjonowało 13 stacji meteorologicznych, w tym siedem stacji IT–P w Falentach. Wyniki pomiarów monitoringu suszy na użytkach zielonych prowadzonych przez IT–P w Falentach nie były wykorzystywane przez IUNG – PIB w systemie monitoringu suszy rolniczej (dalej: SMSR). Dyrektor DKŚ w MRiRW wyjaśniła, że „(...) W obecnym programie wieloletnim (2016–2020) program nie jest kontynuowany. Od roku 2016 IT–P kontynuuje monitoring w mniejszym zakresie z własnych środków i czyni wysiłki, aby móc realizować go w planowanym zakresie w przyszłości (...)”.

Ponadto w ramach trwających w MRiRW prac nad przygotowaniem programu wieloletniego „Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu w sektorze rolnym i na obszarach wiejskich 2021–2025” jednym z zadań będzie „Opracowanie zbioru dobrych praktyk służących racjonalizacji zużycia wody w rolnictwie w ramach Planu przeciwdziałania skutkom suszy”. Wykonawcami zadania mają być IUNG – PIB, Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach, IT–P w Falentach, Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – PIB w Radzikowie.

(akta kontroli str. 696-697)

W okresie objętym kontrolą, w instytutach naukowych nadzorowanych przez MRiRW opracowano projekty badawcze obejmujące zagadnienia suszy, gospodarki wodnej oraz przeciwdziałania niedoborom wody.

W Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach realizowano m.in. następujące projekty:

- „Integrowane nawadnianie szkółek roślin ozdobnych IRRINURS”. Głównym efektem projektu było opracowanie „Fertigation-Bible” zawierające kompendium wiedzy o nawadnianiu i fertygacji roślin. Projekt finansowany był w ramach Programu Badań Stosowanych;

⁴⁴ Komunikat Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie podjęcia przez Radę Ministrów uchwały w sprawie ustanowienia programu wieloletniego pod nazwą „Wspieranie działań w zakresie ochrony i racjonalnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce oraz kształtowania jakości surowców roślinnych na lata 2016–2020” (M.P. z 2016 r. poz. 100).

- „Innowacyjny system pomiaru rozproszonego parametrów klimatyczno-glebowych jako narzędzia optymalizacji nawadniania, ochrony roślin i prac agrotechnicznych”. W ramach projektu opracowany został innowacyjny bezprzewodowy system czujników pomiarowych współpracujących z elementami wykonawczymi do automatycznego zarządzania nawadnianiem roślin w oparciu o pomiary wilgotności i zasolenia gleby. Projekt realizowany był w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020.

W ITP w Falentach realizowano m.in. następujące projekty:

- „Operacjonalizacja zwiększenia efektywności zużycia wody i elastyczności w nawodnieniach OPERA”. Projekt ukierunkowany był na przeciwdziałanie niedoborom wody w gospodarstwie i w regionie poprzez stworzenie modeli wspomagających podejmowanie decyzji w zakresie nawodnień. Projekt realizowany był w ramach Programu Ramowego Unii Europejskiej HORYZONT 2020;
- „Innowacje technologiczne oraz system monitoringu, prognozowania i operacyjnego planowania działań melioracyjnych, dla precyzyjnego gospodarowania wodą w skali obiektu melioracyjnego INOMEL”. Celem projektu było zaprojektowanie urządzenia do regulacji (hamowania) odpływu wody z obiektu oraz do regulacji i pomiaru natężenia przepływu wody ujmowanych do nawodnień podsiąkowych. Projekt realizowany był w ramach programu BIOSTRATEG.

W IUNG – PIB realizowano następujące projekty:

- „Ubezpieczenia gospodarcze w holistycznym zarządzaniu ryzykiem w rolnictwie zorientowanym na zrównoważenie wdrażania innowacji i technologii i przeciwdziałanie zmianie klimatu”. Wyniki programu wykorzystano w przeciwdziałaniu niekorzystnym następstwom zdarzeń kłęskowych. Program finansowany był w ramach Narodowego Centrum Badań i Rozwoju;
- „W kierunku przyjaznego dla klimatu zrównoważonego zarządzania glebami rolniczymi”. Wyniki programu wykorzystano do zarządzania glebami mającymi na celu zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie wpływającej na retencję wody. Program finansowany był przez Komisję Europejską w ramach Programu Horyzont 2020 oraz MRiRW.

(akta kontroli str. 937-954)

Zgodnie z art. 3 ust. 5 ustawy o ubezpieczeniach, Minister RiRW ogłaszał w drodze obwieszczenia w okresie od dnia 21 maja do dnia 20 października w terminie do 10 dni po zakończeniu sześciodekadowego okresu, wskaźniki klimatycznego bilansu wodnego dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb, z podziałem na województwa w oparciu o dane przekazane przez IUNG – PIB.

Na podstawie umowy pomiędzy MRiRW a IUNG – PIB, Instytut opracował i uruchomił SMSR na obszarze kraju. System zawiera aplikacje komputerowe, implikujące dane meteorologiczne, wymagane do obliczenia klimatycznego bilansu wodnego (dalej: KBW). W ramach SMSR w 2020 r. działało 726 stacji i posterunków meteorologicznych mierzących opad atmosferyczny stanowiący podstawę obliczenia wartości KBW.

W celu rozbudowy sieci monitoringu przez IUNG – PIB zwiększono liczbę stacji i posterunków opadowych SMSR z liczby 227 w 2007 r. do liczby 726 w 2020 r. Zakupione ze środków własnych IUNG – PIB i jednostki samorządu terytorialnego stacje, włączane były do SMSR.

Na realizację SMSR Minister RiRW w latach 2018–2020 udzielił IUNG – PIB dotacji celowej w wysokości odpowiednio 1580 tys. zł, 1600 tys. zł i 1800 tys. zł. Z tytułu realizacji zadania IUNG – PIB wydatkował kwotę 1580 tys. zł w 2018 r. oraz kwotę 1597,8 tys. zł w 2019 r.

(akta kontroli str.633-644; 647-651; 659-691)

Minister RiRW zainicjował w SMSR następujące zmiany:

- dodatkowy okres raportowania obejmujący 21 marzec – 20 maj dla upraw zbóż ozimych, zbóż jarych, rzepaku, buraka cukrowego, drzew owocowych, krzewów owocowych i truskawek; przedłużono okres monitoringu dla ziemniaka, tj. od 21 lipca do 20 września, zwiększono dokładność wyznaczenia wartości KBW do 1 mm; wprowadzono stałą różnicę KBW pomiędzy kategoriami gleb;
- nowe wielkości progowe wyznaczające zagrożenie suszą dla upraw kukurydzy na ziarno i kiszonkę oraz rzepaku i rzepiku. Z uwagi na odmiany kukurydzy późno dojrzewające, wydłużono okres monitorowania suszy tych odmian o dwa dodatkowe okresy sześciodekadowe, tj. od 21 lipca do 20 września oraz od 1 sierpnia do 30 września;
- korekty w wartościach krytycznych KBW, umożliwiając uzyskanie większej dokładności szacowania zagrożenia suszą w wyniku czego wydano rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 kwietnia 2019 r. w sprawie wartości klimatycznego bilansu wodnego dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb.⁴⁵

Ponadto IUNG – PIB wprowadził zmiany w SMSR, m.in.:

- na stronie internetowej SMSR w zakładce „satelitarne” przedstawiono wskaźniki pozwalające na ocenę skutków suszy w oparciu o zobrazowania satelitarne;
- włączył do SMSR istniejące dane pochodzące z naziemnych radarów mierzących wielkość opadów atmosferycznych przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy.

(akta kontroli str. 633-646)

Z inicjatywy MRiRW, IUNG – PIB, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej: ARiMR) oraz Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, podjęły prace w zakresie budowy aplikacji elektronicznej informującej o wystąpieniu suszy. Na podstawie opracowanej aplikacji istnieje możliwość otrzymania informacji dla każdej działki ewidencyjnej o występowaniu suszy rolniczej.

(akta kontroli str. 633-644)

W latach 2018–2019 złożono do MRiRW łącznie 31 skarg, wniosków, interpelacji poselskich, dotyczących funkcjonowania monitoringu suszy na obszarach rolniczych, które dotyczyły m.in.: szacowania strat wynikających z suszy w uprawach kukurydzy, kryteriów na podstawie, których rozmieszczone były stacje meteorologiczne w terenie, kwot środków finansowych przyznanych z budżetu państwa na rzecz zwalczania skutków suszy w 2019 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w każdym przypadku udzieliło odpowiedzi o sposobie załatwienia sprawy.

(akta kontroli str. 652-658)

W 2020 r. MRiRW – wspólnie z Centrum Doradztwa Rolniczego oraz wojewódzkimi ośrodkami doradztwa rolniczego – zainicjowało projekt dotyczący utworzenia na terenie kraju lokalnych partnerstw do spraw wody (dalej: LPW). W skład LPW będą wchodzić przedstawiciele samorządów, PGW Wody Polskie, producenci rolni (w tym działający w spółkach wodnych), izby rolnicze, firmy mające znaczące oddziaływanie na wykorzystanie zasobów wody na danym obszarze oraz

⁴⁵ Dz. U. poz. 739.

przedstawiciele mieszkańców obszarów wiejskich. Głównym celem tego projektu jest włączenie społeczności lokalnej do działania na rzecz łagodzenia problemów związanych z zarządzaniem wodą na obszarach wiejskich. W pierwszym etapie LPW zostaną utworzone w 16 powiatach – na zasadach pilotażu – po jednym partnerstwie w każdym województwie.

Założeniem projektu jest osiągnięcie efektu przez:

- zaktywizowanie społeczności lokalnych do podejmowania wspólnych działań na rzecz zrównoważonej gospodarki wodą i ograniczenia zanieczyszczeń wody;
- zdiagnozowanie zasobów powiatów oraz przeanalizowanie głównych problemów związanych z wodą na tych obszarach; zebranie od członków nowo utworzonych LPW propozycji rozwiązań, które będą podstawą do przedstawienia rekomendacji dla wypracowania modelu funkcjonowania LPW na terenie całego kraju;
- utworzenie sieci tematycznej do spraw wody z udziałem LPW dla wzmocnienia przepływu wiedzy i innowacji w rolnictwie z udziałem doradztwa rolniczego, nauki, samorządów, rolników i podmiotów publicznych;
- upowszechnianie wiedzy o problemach zrównoważonej gospodarki wodą wśród rolników i mieszkańców obszarów wiejskich;
- upowszechnianie dobrych praktyk związanych z korzystaniem z wody, gromadzeniem jej oraz oszczędzaniem.

W czerwcu 2020 r. rozpoczęto realizację projektu LPW przez szkolenia lokalnych koordynatorów.

(akta kontroli str. 1009-1031)

Minister RiRW w ramach sprawowanego nadzoru, na podstawie art. 3 ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego⁴⁶ (dalej: ustawa o j.d.r.), corocznie przekazywał do jednostek doradztwa rolniczego (dalej: j.d.r.) priorytetowe kierunki działalności doradczej, na podstawie których ośrodki przygotowują roczne plany działalności. W 2019 r. jednym z priorytetów było upowszechnianie działań na rzecz biogospodarki, ochrony gleby, wód i powietrza oraz dostosowań do zmian klimatycznych w tym zakresie. Na 2020 r. wskazano ochronę wód i powietrza, uwzględniającą wymagania dyrektywy wodnej, dyrektywy azotanowej, dyrektywy NEC⁴⁷, w tym wsparcie realizacji ogólnopolskiego programu regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie.

(akta kontroli str. 967-972)

W 2020 r. Minister RiRW zainicjował wdrażanie ogólnopolskiego projektu mającego na celu kompleksowe wspieranie prawidłowego zarządzania zasobami wodnymi w rolnictwie i na obszarach wiejskich przez utworzenie w Centrum Doradztwa Rolniczego grupy do spraw wody oraz powołanie koordynatora tych zagadnień w wojewódzkich ośrodkach doradztwa rolniczego. Rozpoczęto proces szkolenia doradców we współpracy z instytucjami badawczymi resortu rolnictwa oraz PGW Wody Polskie. Zaplanowano utworzenie specjalizacji doradczej w tym zakresie.

(akta kontroli str. 955-959, 1013-1019)

Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o j.d.r, jednostki doradztwa rolniczego w ramach zadań z zakresu doradztwa rolniczego prowadzą szkolenia dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich, m.in. na temat zaleceń zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o której stanowi art. 103 ust. 1 prawa wodnego. W latach 2018–2019 w wojewódzkich ośrodkach doradztwa rolniczego przeszkolono około 31 713 rolników i doradców rolnych w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie.

⁴⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 721.

⁴⁷ Ang. National Emission Ceilings. Dyrektywa o Krajowych Pułapach Emisji.

Ponadto w zakresie gospodarki wodnej w rolnictwie j.d.r. opracowały:

- broszury, m.in.: „Ochrona wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych⁴⁸” (nakład 1000 sztuk w 2018 r.), „Gospodarka wodno-ściekowa oraz postępowanie z odpadami⁴⁹” (1000 sztuk w 2018 r.), „Ograniczenie skutków suszy⁵⁰” (10 000 sztuk w 2019 r.), „Ochrona wód przed zanieczyszczeniami w kontekście prawa wodnego⁵¹” (1000 sztuk w 2019 r.);
- publikacje, m.in. „Ochrona i kształtowanie zasobów wodnych na terenach wiejskich” (1000 sztuk w 2019 r.), „Gospodarowanie wodą w gospodarstwie rolnym. Woda w zagrodzie” (1000 sztuk w 2018 r.)⁵²;
- artykuły w prasie lokalnej, m.in. „Komisje suszowe”, „O nawadnianiu bez lania wody” do miesięcznika Wieś Kujawsko-Pomorska⁵³; „Stop suszy”, „Pozwolenie wodnoprawne – kiedy jest potrzebne i jak je uzyskać” do miesięcznika Aktualności rolnicze⁵⁴;
- ulotki, m.in.: „Jakie zabiegi ograniczą straty wody w glebie” (3000 sztuk w 2018 r.)⁵⁵, „Susza – ważny problem rolnictwa” (40 sztuk w 2019 r.)⁵⁶

(akta kontroli str. 967-1008)

W ramach sprawowanego nadzoru nad j.d.r. Minister RiRW zalecił wprowadzenie do programów działalności m.in.:

- szkolenia dla rolników związanych z inwestycjami, na które wymagane jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, bądź zgłoszenia wodnoprawnego; zasady wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach ze szczególnym uwzględnieniem inwestycji związanych z chowem lub hodowlą zwierząt;
- regulacji wprowadzonych przez prawo wodne pod względem wdrażania dyrektywy azotanowej w Polsce z uwzględnieniem obszarów szczególnie narażonych oraz programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych;
- zagadnień związanych z ograniczaniem ryzyka ze stosowania środków ochrony roślin.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, nadzorowana przez Ministra RiRW na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁵⁷, realizowała m.in. następujące działania mające na celu przeciwdziałanie niedoborom wody w rolnictwie:

- egzekwowała od beneficjentów płatności bezpośrednich przestrzeganie wymogów i norm wzajemnej zgodności dotyczących gospodarki wodnej,
- realizowała wsparcie dla rolników realizujących dodatkowe wymogi obejmujące problematykę gospodarowania wodą w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014–2020,
- realizowała wsparcie dla spółek wodnych na operacje typu „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof” objętego PROW 2014–2020,

⁴⁸ Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁴⁹ Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵⁰ Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵¹ Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

⁵² Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵³ Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵⁴ Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵⁵ Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵⁶ Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

⁵⁷ Dz. U. z 2019 r. poz. 1505, ze zm.

- realizowała wsparcie dla rolników na inwestycje w nawodnienia w gospodarstwie rolnym w ramach operacji typu „Modernizacja gospodarstw rolnych”, poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego PROW 2014–2020,
- prowadziła akcje informacyjno-promocyjne w ww. zakresie.

Departament Płatności Obszarowych (dalej: DPO)⁵⁸, a wcześniej Departament Płatności Bezpośrednich w MRiRW, w zakresie zasady wzajemnej zgodności weryfikował wszystkie etapy audytów przeprowadzanych przez Komisję Europejską oraz oceniał, zgodnie z kompetencją, przekazywaną przez ARiMR do audytorów dokumentację.⁵⁹ Ponadto DPO m.in. analizował sprawozdania z realizacji kontroli w zakresie zasady wzajemnej zgodności przeprowadzonych przez ARiMR, brał udział w postępowaniach wyjaśniających w przedmiocie zasady wzajemnej zgodności przeprowadzanych przez Komisję Europejską oraz zajmował stanowiska do proponowanych przez Komisję Europejską projektów legislacyjnych w ramach grup roboczych.

W badanym okresie Departament Wspólnej Polityki Rolnej w MRiRW nie przeprowadzał kontroli w zakresie prawidłowości wspierania przez ARiMR inwestycji w rolnictwie w obszarze gospodarki wodnej.

(akta kontroli str. 830-834, 842-868)

W zakresie upowszechniania wiedzy na temat środowiska i zarządzania wodą w dniu 5 marca 2020 r. w Puławach odbyła się konferencja naukowa pn. „Adaptacja gospodarki wodnej w rolnictwie do zmieniającego się klimatu” zorganizowana przez IUNG – PIB we współpracy z IT-P pod patronatem Ministra RiRW oraz wydano broszurę „Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu suszy”.

(akta kontroli str. 957)

Zagadnienia gospodarowania wodą były upowszechniane w PROW 2014–2020 w ramach poddziałania 1.1. „Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności” w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna”. Departament Strategii, Analiz i Rozwoju w MRiRW we współpracy z Departamentem Gospodarki Ziemią i Departamentem Hodowli i Ochrony Roślin opracował założenia do szkoleń rolników „Obowiązki rolnika w świetle ustawy Prawo wodne.”

Zastępca dyrektora DKŚ wyjaśnił, że zaplanowano przeszkolenie 67 200 osób w zakresie:

- korzystania z wód, usług wodnych, własności wód oraz obowiązków ich właścicieli,
- zasad wykonywania i utrzymywania urządzeń melioracji wodnych oraz funkcjonowania spółek wodnych i związków wałowych,
- zgód wodnoprawnych dla rolnictwa, zarządzania wodami, w tym ryzykiem powodziowym oraz przeciwdziałania skutkom suszy.

(akta kontroli str. 955-959)

Minister RiRW w ramach kampanii informacyjnej i edukacyjnej z uwzględnieniem oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych opublikował w 2020 r. na stronie internetowej MRiRW oraz stronach m.in.: youtube, facebook, telewizjarepublika „Apel ministra rolnictwa: Oszczędzajmy wodę”.

⁵⁸ W dniu 17 marca 2020 r. weszło w życie zarządzenie nr 26 Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 lutego 2020 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi (M.P. poz. 230).

⁵⁹ Kontrola Komisji Europejskiej nr: XC/2016/007/PL dotycząca uzyskania informacji o ustanowionym przez polskie władze systemie dotyczącym zasady wzajemnej zgodności oraz ocenie tego systemu odbyła się w dniach 5–9 września 2016 r. - nie sformułowano żadnych ustaleń w odniesieniu do wdrażania zasady wzajemnej zgodności w Polsce oraz nie zastosowano korekt finansowych.

Minister RiRW wydał broszurę informacyjną „Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu susz”, która w wersji elektronicznej rozdysponowana została za pośrednictwem strony internetowej MRiRW oraz jednostek organizacyjnych podległych MRiRW. Na podstawie umowy pomiędzy MRiRW a Polskim Wydawnictwem Rolniczym Sp. z o.o. 65 000 egzemplarzy broszury załączono do ogólnopolskiego tygodnika o tematyce rolniczej „Tygodnik Poradnik Rolniczy”. Do jednostek doradztwa rolniczego MRiRW przekazało 5800 egzemplarzy broszury. Materiały informacyjne dotyczące oszczędzania i gospodarowania wodą były upublicznione również w postaci wywiadów, komunikatów i innych form informacyjnych, publikowane w serwisie PAP, prasie, emitowane w telewizyjnych i radiowych programach rolniczych: „Agrobiznes”, „Forum Rolnika”, serwisy informacyjne TVP Info, „Poranne rozmaitości”, „Agrofakty”.

W sprawie wskazywania zagadnień oszczędnego i solidarnego korzystania z zasobów wodnych, które powinny być uwzględniane w programach nauczania szkół rolniczych, zastępca dyrektora DKŚ wyjaśnił, że w dniu 28 maja 2020 r. udostępniono broszurę „Gospodarowanie wodą w rolnictwie w obliczu susz” szkołom nadzorowanym i prowadzonym przez Ministra RiRW do wykorzystania w procesie edukacyjnym.

(akta kontroli str. 957, 1034-1049)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Minister RiRW w celu przeciwdziałania niedoborom wody w rolnictwie opracował i wdrożył poprzez nadzorowany IUNG – PIB system monitoringu suszy rolniczej w Polsce zawierający dane meteorologiczne potrzebne do obliczenia klimatycznego bilansu wodnego i oceny suszy dla poszczególnych grup i gatunków roślin uprawnych. W jednostkach organizacyjnych nadzorowanych i podległych Minister RiRW inicjował opracowanie programów wieloletnich i programów badawczych uwzględniających zagadnienia gospodarowania wodą w rolnictwie, wskazywał jednostkom doradztwa rolniczego priorytetowe kierunki działalności doradczej celem upowszechniania działań na rzecz ochrony wód oraz nadzorował działania ARiMR na rzecz inwestycji w rolnictwie w obszarze gospodarki wodnej. Działania Ministra RiRW dotyczące terytorialnego łagodzenia problemów związanych z zarządzaniem wodą na obszarach wiejskich spowodowały utworzenie w 2020 r. projektu LPW w 16 powiatach (po jednym partnerstwie w każdym województwie) w celu m.in. zaktywizowania społeczności lokalnych do podejmowania wspólnych działań na rzecz zrównoważonej gospodarki wodą i ograniczenia zanieczyszczeń. Minister RiRW w zakresie oszczędnego korzystania z zasobów wodnych podejmował również działania informacyjne i edukacyjne.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK
o sposobie
wykorzystania
uwagi

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia sierpnia 2020 r.

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli
Małgorzata Motylow

.....
Podpis

Na podstawie art. 35c ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1200) w powyższym tekście dokonano sprostowania oczywistych omyłek pisarskich poprzez:

1. zastąpienie na stronie 5 – w wierszach 5-10 od dołu zdania „W ramach realizacji projektu „Woda dla rolnictwa” m.in. zapewniono w ustawach budżetowych na lata 2018-2020 i w PROW 2014-2020 środki finansowe dla spółek wodnych na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych oraz dla producentów rolnych na inwestycje w zakresie nawadniania w gospodarstwach; podjęto też działania w celu uwzględnienia inwestycji melioracyjnych w przyszłej perspektywie finansowej 2021-2027.”, zdaniami „W ramach realizacji projektu „Woda dla rolnictwa” m.in. zapewniono w ustawach budżetowych na lata 2018-2020 środki finansowe dla spółek wodnych na utrzymanie urządzeń melioracji wodnych oraz w PROW 2014-2020 środki finansowe dla spółek wodnych na zaopatrzenie w sprzęt do utrzymania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny i producentów rolnych na inwestycje w zakresie nawadniania w gospodarstwach. Podjęto też działania w celu uwzględnienia inwestycji z zakresu gospodarowania wodą w rolnictwie w przyszłej perspektywie finansowej 2021-2027.”;
2. zastąpienie na stronie 11 – w wierszach 15-16 od góry zdania „Celem ww. wsparcia jest poprawa stanu technicznego urządzeń melioracji wodnych i ich funkcjonowania.”, zdaniem „Celem ww. wsparcia jest zabezpieczenie gospodarstw rolnych przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny.”;
3. zastąpienie na stronie 11 – w wierszach 8-9 od dołu wyrazów „z instytucjami i jednostkami naukowo-badawczymi” wyrazami „z instytucjami badawczymi”;
4. zastąpienie na stronie 12 – w wierszu 2 od dołu wyrazów „inwestycji melioracyjnych” wyrazami „inwestycji z zakresu gospodarowania wodą w rolnictwie”.

Kontroler
Andrzej Kojtych
Doradca ekonomiczny

.....

Warszawa, dnia 24 września 2020 r.